

A MAGYAR NEMZETI BIBLIOGRÁFIA ÉS SZOLGÁLTATÁSAI

SZÓNYI KATALIN

Hozzászólás FUTALA Tibor–HORVÁTH Tibor–PAPP István: Együttműködés vagy rendszerszervezés? (Könyvtári Figyelő. 1983. 5. sz.) és VAJDA Gábor: A rendszerszervezés feltételeiről (Könyvtári Figyelő. 1984. 3. sz.) című írásokhoz.

Futala–Horváth–Papp: Együttműködés vagy rendszerszervezés? című cikke egy modell alkotóelemeit kínálja a hazai könyvtári rendszer előbbreviteléhez, vagy talán úgy is mondhatom, kialakításához. A modell a hazai környezet realitásától bizony sokszor távol esik, ám ez nemcsak egy könyvtári modell esetében fordulhat elő – igen gyakori jelenség más területeken is. A modellalkotás lényege azonban az elérendő kívánatos állapot kidolgozása, függetlenül a meglévő helyzettől. Egy következő lépésben, a modell megvalósításának szakaszában kell összevetni a modellt a már elért, megvalósított állapottal, és kell megfogalmazni az anyagi, tárgyi és személyi feltételrendszer figyelembevételével az igényeket és a megvalósítás lépéseit – ebben a fázisban már nem szabad elrugaszkodni a realitás talajától.

A szerzőhármastól valószínűleg elvárható, hogy a modellalkotás közben – vállalva a szédülés veszélyét – bizony többször is kitekintett, jobban mondva letekintett a realitás talajára, így a központi szolgáltatásokra, a szakmai irányításra, a továbbképzésre, a kompatibilitás kérdéseire. És ezt a kitekintést azért is érdemes volt megtenniük, – sőt meg kellett tenniük – mert a helyzet eléggé lesújtó. És ha a könyvtáros-társadalom a modell megalkotásánál tovább akar menni, akkor elkerülhetetlen – és ezért érzem ezt a fent említett cikkben helyénvalónak, – hogy már ebben a fázisban néhány szempontból értékeljük a helyzetet.

Ez az értékelés, úgy tűnik, már azért sem volt hiábavaló, mert mások is tollat ragadtak, hogy elmondják gondolataikat a cikk kapcsán. Külön örömmre szolgált, hogy egyikük egy, a magyar könyvtárügyben fontos szerepet kapott intézmény vezető munkatársa.

Vajda Gábor: A rendszerszervezés feltételei című hozzászólását (Könyvtári Figyelő. 1984. 3. sz. 256.p.) olvasva vetődött fel bennem, vajon jól érzékeli-e saját magát, jól érzékeli-e szerepét a nagybetűkkel írt KÖNYVTÁRÜGYÖN belül az Országos Széchényi Könyvtár? Nem várja senki az OSZK-tól, hogy az egész könyvtárügy gondját-baját a vállára vegye, de több vitalitás, nagyobb meghatározó szerep igenis elvárható tőle. Nem lenne szabad várni ”. . . a mesebeli királyfit, aki majd jön fehér paripáján és azzal segít, hogy mondjuk ír az MNB rendszeréről egy tanulmányt, összehasonlíttja más rendszerekkel, . . . szempontokat ad a továbbfejlesztéshez stb.” – ahogy ezt Vajda Gábor szeretné. Objektíven meg kellene vizsgálni, hogy tényleg olyan rosszak-e a feltételek, nem lehet-e szervezeti változtatással, átcsoportosítással (értve ezen anyagi és szellemi erőforrásokat egyaránt)

a jelenleginél legalább egy kicsivel jobb helyzetet teremteni, és mondjuk példaként a többi könyvtár által használható kézikönyvet a számítógépesített MNB rendszeréről mégiscsak megírni, szétküldeni az egyetemi könyvtáraknak, a nagy közművelődési könyvtáraknak és a szakkönyvtáraknak, majd várni, netán *aktívan* várni felcsigázott érdeklődésük érett gyümölcsére. Biztos vagyok benne, lenne érdeklődő és *megfelelő* szolgáltatások esetén az érdeklődésen túl *használó* is.

De itt a "megfelelő" nem elhanyagolható jelző a szolgáltatás mellett, – ez kitűnt más szerzők cikkéből, mind Vajda Gábor hozzászólásából, mind a Könyvtári Figyelőnek a központi szolgáltatásokkal foglalkozó tematikus számának (1982. 6.szám) írásaiból. A kérdés – hogy ne mondjam a vita, – nagyjából a mágnesszalag-szolgáltatás körül áll. ". . . ha annak idején célul tűzték volna ki, régen nyélbeüthető lett volna" – idézi Vajda Gábor a szerzőhármastól. "A Magyar Nemzeti Bibliográfia Rendszere már a tervezés során számolt a mágnesszalag-szolgáltatás lehetőségével" – idéz nem sokkal később Vajda Gábor *Szűcs* Erzsébet cikkéből is, ami szintén a Könyvtári Figyelő 1982. 6.számában jelent meg. Nem hiszem, hogy egy hiányzó szolgáltatás esetében megnyugtató bárkit is az az érv, hogy a tervezés során igenis gondoltak rá, különösen, ha ez a tervezés 1974-re datálódik vissza (ld. *Szűcs* Erzsébet cikkében a Jegyzetek 1. pontját).

De még ha elfogadjuk is, hogy nincs igény az MNB mágnesszalagos szolgáltatására, akkor is el kellene gondolkodni az MNB sorsáról. Ehhez az elgondoláshoz hadd idézzem *Kondor* Imrénét ugyancsak a Könyvtári Figyelőnek az OSZK központi szolgáltatásait bemutató számából: "A nemzeti bibliográfia gépesítése világszerte az első lépés a hazai irodalommal kapcsolatos szolgáltatások korszerűsítése, újabb szolgáltatások bevezetése, s a külföldi irodalomnak országon belüli egyszeri feldolgozása felé. Jelenleg kb. 20 országban készül MARC rendszerű nemzeti bibliográfia."

"Ugyancsak a nemzeti bibliográfia gépesítéséért felelős intézmény feladata a csereszalag előállítás és a külföldi csereszalagok beszerzése. A csereszalagok felhasználása csak úgy nem kívánatos egyetlen cél, . . . mint ahogy *nem lehet cél a szolgáltatások nélküli gépesített nemzeti bibliográfia sem.*" (Kiemelés tőlem Sz.K.)

Végeredményben adva van egy korszerű feldolgozási mód, amelynek alapján új vívmányként egyelőre legfeljebb ha hagyományos cédułaszolgáltatást kínálnak, úgy okoskodva, hogy "ha ma rendelkezésre állna az MNB mágnesszalagon, hány könyvtári felhasználó vehetné igazi hasznát . . . ?" (idézet Vajda Gábortól). Ha a pesszimista kérdésfeltevést el is fogadjuk, miért nem lépnek legalább egyet, és kínálnak COM szolgáltatást, ami könnyebben fogadható, mint a mágnesszalag?

Tény viszont, hogy van már gépesített – pontosabban: géppel előállított hagyományos – MNB, tény, hogy bizonyos szolgáltatásai már működnek. Az eredményeket nem vonja kétségbe, nem szólja le senki, sőt örülünk nekik, szakmai elismeréssel adózunk a pioníroknak, de egyre többet várunk tőlük. Legalábbis én ezt olvastam ki *Futala – Irodalomváth*–Papp cikkéből is. Ezért sajnálom, hogy Vajda Gábor úgy véli: "Az említett összehasonlítás egyik fő veszélyét pedig abban látom, hogy sokakban a komoly szakmai felkészültségre alapozott, sok-sok munka révén elért eredmények (hazai kis eredményecskék) leszólásához vezethet, ami a további fejlődés gátjává is válhat." A tisztánlátás, véleményem szerint sosem lehet a fejlődés gátja. Végül is a felhasználókat – ezen most a

könyvtárakat és olvasókat egyaránt értem, – mindig a tényleges eredmények érdeklik, mint ahogy az iskolában sem az érdeklí a tanárt, mennyi ideig írta a diák feladatát és hány ceruzát használt el hozzá, hanem az, hogy mit alkotott a füzetében.

Tehát az eredményeket, amik vannak, elismerjük, de többet s jobbat szeretnénk (ezért is vitatkozunk), és az eredményeknek, de a kudarcoknak is minél nagyobb nyilvánosságot kívánunk. Az OSZK ossza meg a gépesítés során szerzett keserű és édes tapasztalatait más könyvtárakkal, s ezzel is vállaljon meghatározó szerepet a könyvtári gépesítésben. Amíg nincs egy ilyen "vezérkönyvtár", mindenki megy a saját elgondolása, ráadásul az általa legjobbnak tartott elgondolás után, és pazarolja nemcsak a saját, de mindannyiunk erőforrásait.

Többek közt ezért is értek egyet Vajda Gáborral abban, hogy ne ismételgessük a feltételrendszer fontosságát és nehézségeit. Nem ez a célravezető. Meg kell nézni szisztematikusan a felhasználó oldaláról, *mire van*, vagy *mire lenne* szüksége. Remélem, hogy a Könyvtári Figyelő hasábjain kibontakozó vita elősegíti a szolgáltatások iránti igények megfogalmazását, ami bizonyonnyal elősegíti a megfelelő szolgáltatásokat nyújtó intézmények további, netán fokozott mértékű anyagi és erkölcsi támogatását. És akkor nem vitatkoztunk hiába.

A KÍNAI NEMZETI KÖNYVTÁR új épületének alapkövét 1983. szeptember 23-án rakták le Pekingben. Az új épület 22 szintes raktára 20 millió kötetet, 36 olvasóterme pedig 8000 olvasót fogadhat majd be.

Current awareness bulletin for librarians and information scientists, 1983. dec.

ROBOT A KÖNYVTÁRBAN. A japán Kanazawa Műszaki Egyetem könyvtárában "intelligens" veszi ki a raktárból az olvasók által (bebillyentyűzéssel) kért videokazettát, beteszi a lejátszóba, s azt összekapcsolja az illető olvasóhely display-jével, mindezt 40 másodperc alatt.

Current awareness bulletin for librarians and information scientists, 1983. apr.